

УДК 342.25

В.В. Моргун

ORCID: 0000-0002-1662-3582

ТРИ ВИМІРИ ПРАВА: ОБҐРУНТУВАННЯ ТРИСЕКТОРНОЇ МОДЕЛІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У статті здійснено комплексний аналіз інституту юридичної особи, доводячи методологічну неспроможність традиційної дихотомії "приватне/публічне право" адекватно регулювати сучасні суспільні відносини. Виявлено, що спроба застосувати класичну цивілістичну конструкцію до суб'єктів публічної влади та інститутів громадянського суспільства породжує системні правові колізії, спотворює економічну конкуренцію та створює корупційні ризики. Натомість у статті обґрунтовується інноваційна трисекторна модель класифікації, що розмежовує юридичних осіб приватного, публічного і громадського права. Ключовим елементом моделі є визнання держави та територіальної громади єдиними суб'єктами, що відповідають доктрині «Єдина юридична особа публічного права – господарюючий суб'єкт» (ЄЮОПП-ГС), а їхніх органів (включно з органами самоорганізації населення) – лише структурними підрозділами. Запропонований підхід дозволяє не тільки усунути правову невизначеність, а й створити підґрунтя для підвищення ефективності публічного управління, забезпечення добросовісної конкуренції відповідно до стандартів ЄС та посилення ролі громадянського суспільства.

Ключові слова: юридична особа, Єдина юридична особа публічного права – господарюючий суб'єкт (ЄЮОПП-ГС), трисекторна модель права, Муніципальний кодекс, громадське право, Послуги загального економічного інтересу (SIEG), принцип «In-House», Фонд господарських ризиків (ФГР), органи самоорганізації населення (ООН).

DOI 10.34079/2518-1319 -2025-15-30-138-149

Постановка проблеми. Інститут юридичної особи, що історично сформувався в надрах приватного права як інструмент для консолідації капіталу та обмеження ризиків, у ХХІ столітті зазнав фундаментальної кризи ідентичності. Сконструйований для обслуговування ринкового обороту, він був механічно екстрапольований на сфери публічного управління та громадської діяльності, для яких він є за своєю суттю чужорідним. Це призвело до парадоксальної ситуації: існуюча в Україні дихотомія права на "приватне" та "публічне" виявилася нездатною адекватно відобразити складну соціальну структуру, що породжує не просто теоретичні колізії, а цілком практичні негативні наслідки: неефективне управління публічною власністю, розмивання відповідальності посадових осіб, створення "сірих зон" для корупції та спотворення конкурентного середовища, що прямо суперечить євроінтеграційним зобов'язанням України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні аспекти правової природи юридичної особи традиційно були об'єктом прискіпливої уваги представників цивілістичної школи, зокрема О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, І.В. Спасибо-Фатєєвої (Науково-практичний коментар, 2013). Їхні праці заклали основу розуміння юридичної особи як учасника цивільного обороту, однак акцент на приватноправових ознаках (майнова відокремленість, участь у товарно-грошових відносинах) залишає відкритим питання щодо специфіки суб'єктів владних повноважень (Кузнецова, 2008).

Проблематика юридичних осіб публічного права стала предметом дискурсу в роботах провідних адміністративістів та теоретиків права: В.Б. Авер'янова, В.К. Колпакова, Ю.С. Шемшученка, Г.О. Мурашина. Вони обґрунтували необхідність виокремлення публічних утворень в окрему категорію, вказуючи на недостатність цивілістичного інструментарію (Авер'янов, 2014; Колпаков, 2003; Шемшученко та Мурашин, 2004). Вагомий внесок у дослідження природи муніципальної влади та територіальної громади як специфічного суб'єкта права зробив О.В. Батанов (Батанов, 2010) та ін.

Окремі аспекти взаємодії публічного та приватного секторів, зокрема в контексті публічно-приватного партнерства, висвітлені у працях О.М. Вінник (Вінник, 2010). Питання правового статусу інститутів громадянського суспільства досліджує В.Ф. Нестерович (Нестерович, 2010), їх розвитку в умовах становлення нового світового та європейського правопорядку – Н.В. Камінська і В.О. Демиденко (Камінська та Демиденко, 2025). Зростає увага вчених до вивчення впливу європейського права, зокрема конкурентного законодавства ЄС, на правову систему України та ін. (Європейське право: право Європейського союзу, 2015).

Водночас, попри значний науковий доробок, у вітчизняній юридичній науці досі відсутній комплексний підхід, який би об'єднував ці розрізнені напрямки в єдину трисекторну модель. Зокрема, поза увагою дослідників залишається концепція держави та територіальної громади як єдиних суб'єктів господарювання (ЄЮОПП-ГС), що інтегрують у собі всі свої структури без надання їм статусу окремих юридичних осіб, а також кореляція цієї моделі з європейськими стандартами надання послуг загального економічного інтересу (SIEG).

Метою цієї статті є здійснення комплексного аналізу інституту юридичної особи, виходу за межі застарілої бінарної опозиції та обґрунтування нової, трисекторної моделі права. Власне це передбачає обґрунтування якісно нових наукових підходів і методик дослідження проблематики як безпосередньо юридичних осіб, так і проблем організації та функціонування влади, у тому числі системи місцевого самоврядування, територіальних громад тощо.

Виклад основного матеріалу. Авторська концепція запропонованої моделі ґрунтується на декількох ключових положеннях, а саме: 1) єдиними суб'єктами публічного права, що відповідають доктрині «Єдина юридична особа публічного права – господарюючий суб'єкт» (ЄЮОПП-ГС), визнаються виключно держава та територіальна громада; 2) їхні органи (міністерства, ради, виконкоми, органи самоорганізації населення) не є окремими юридичними особами, а лише невід'ємними структурними підрозділами єдиної ЄЮОПП-ГС; 3) суб'єкти, засновані на публічній власності, що діють на ринку, виокремлюються у самостійну категорію публічно-приватних юридичних осіб; 4) інститути громадянського суспільства (громадські організації, партії, профспілки) формують окремий третій сектор громадського (соціального) права. Це зумовлює розгляд наступних першочергових аспектів.

Генезис інституту юридичної особи: від правової фікції до публічних реалій. Класична конструкція юридичної особи, розроблена в межах цивілістичної доктрини, є однією з геніальних правових фікцій, що забезпечила розвиток ринкової економіки. Її ключові ознаки – майнова відокремленість, організаційна єдність, самостійна відповідальність – були ідеально пристосовані для потреб приватного сектору, де головною метою є отримання прибутку. Цей підхід знайшов своє відображення і в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), який у статті 80 дає загальне, універсалістське визначення юридичної особи (Цивільний кодекс України, 2003). Хоча стаття 81 ЦК формально запроваджує поділ на юридичні особи приватного та публічного

права, це не змінює сутнісно приватноправової парадигми кодексу (Кузнецова, 2008), що створює концептуальний глухий кут при застосуванні його норм до суб'єктів (Авер'янов, 2014), що діють не з метою прибутку, а для реалізації публічних функцій (Колпаков, 2003; Шемшученко та Мурашин, 2004).

Спроба механічно поширити цивілістичні підходи на органи державної влади чи місцевого самоврядування призводить до абсурдних висновків. До них неможливо застосувати процедуру банкрутства; концепція волі, формована зборами учасників, є неприйнятною для органу, що діє на підставі закону; їх майно є не приватною власністю, а об'єктом власності Українського народу чи територіальної громади.

Ще гостріша колізія виникає при спробі "втиснути" у прокрустове ложе цивільного права інститути громадянського суспільства (громадські організації, партії, профспілки). Створені за приватною ініціативою, вони водночас мають некомерційну, суспільно-корисну мету. Законодавець, вимагаючи від них реєстрації як юридичної особи для участі в майновому обороті, змушений класифікувати їх як "непідприємницькі товариства", що є лише блідою тінню їхньої справжньої соціальної ролі. Ця невідповідність єдиного поняття юридичної особи всьому різноманіттю суб'єктів публічного та громадського секторів змушує шукати нові, більш диференційовані підходи до їх класифікації.

Класифікація юридичних осіб у зарубіжних правових системах: порівняльний аналіз. Проблема недостатності бінарної класифікації не є унікальною для України. Основні правові системи світу, хоч і різними шляхами, але прийшли до визнання необхідності більш складних моделей.

Так, французька доктрина з її жорстким дуалізмом публічного та приватного права детально розробила категорію *personnes morales de droit public* (David, Jauffret-Spinosi, 2010), до яких належать держава, територіальні колективи та публічні установи (*établissements publics*). Ця модель демонструє можливість створення глибокої системи суб'єктів публічного права, однак залишає "третій сектор" у невизначеному стані.

Англосаксонська система, не маючи жорсткого поділу права, йде функціональним шляхом. Вона оперує не єдиним поняттям, а різними формами (*corporations, companies, trusts*). Для третього сектору розроблені спеціальні режими, як-от *charities* або *non-profit corporations*, що фактично визнає їхню унікальність через надання податкових пільг та встановлення жорстких вимог до звітності.

Особливо цікавий досвід Польщі, де законодавство, окрім поділу на суб'єктів публічного та приватного права, приділяє значну увагу організаціям громадянського суспільства (*stowarzyszenia, fundacje*). Важливо, що існує особливий статус "організації суспільної користі" (*organizacja pożytku publicznego*) (Ustawa, 2020), що надає значні привілеї та є яскравим прикладом законодавчого визнання ролі третього сектору.

Порівняльний аналіз доводить: загальна тенденція полягає у визнанні багатоманітності юридичних суб'єктів та необхідності створення для них належного правового режиму. Це підтверджує обґрунтованість розробки трисекторної моделі для правової системи України.

Концепція «Єдиної юридичної особи публічного права – господарюючого суб'єкта» (ЄЮОПП-ГС). Ключовим елементом запропонованої моделі є теза: єдиними і неподільними суб'єктами публічного права, що відповідають доктрині «Єдина юридична особа публічного права – господарюючий суб'єкт», можуть бути виключно держава та територіальна громада (Моргун, 2021). Вони є первинними носіями публічної влади (Батанов, 2010) та комплексними господарюючими суб'єктами, що діють з метою створення суспільного блага. Усі інші утворення (міністерства, відомства, ради, виконкоми, а також органи самоорганізації населення (ОСН) на місцевому рівні) є лише

їхніми функціональними структурними підрозділами, частинами єдиного організму.

Цей підхід має низку фундаментальних переваг:

- єдність волі та відповідальності: воля держави чи громади формується через демократичні інститути, а її реалізація здійснюється через органи-підрозділи. Дії, наприклад, міністерства, розглядаються як дії самої держави. Це усуває розпорошення відповідальності: у випадку завдання шкоди відповідачем є не окремий орган, а держава (в особі Казначейства) або територіальна громада;

- єдиний майновий комплекс: Усе майно є власністю держави або територіальної громади (Моргун, 2022). Органи-підрозділи отримують його лише на правах оперативного управління для виконання своїх функцій. Це унеможливує їхню майнову відокремленість у цивілістичному розумінні та значно знижує корупційні ризики;

- публічно-правовий порядок утворення: Органи влади створюються не за приватною ініціативою, а в публічному порядку, визначеному Конституцією (Конституція України, 1996) та законами (Про місцеве самоврядування в Україні, Закон України № 280/97-ВР, 1997). Їхня легітимність походить від волі народу, а не від акту реєстрації. Існуюча практика реєстрації органів влади як окремих ЮОПП (наприклад, Національна поліція) (Про Національну поліцію, Закон України № 580-VIII, 2015; Про центральні органи виконавчої влади, Закон України № 3166-VI, 2011) є правовим нонсенсом, що суперечить концепції держави як єдиного суб'єкта і створює практичні проблеми, які змушена вирішувати судова практика.

Фонд господарських ризиків (ФГР) територіальної громади. Ця концепція є ключовим механізмом управління ризиками в моделі, де ТГ як єдина ЄЮОПП-ГС безпосередньо надає господарські послуги (вода, тепло). Проблема полягає в тому, що повна відповідальність ЄЮОПП-ГС всім своїм майном створює фіскальний ризик: господарський позов (наприклад, через аварію) може призвести до стягнення коштів з соціального бюджету (шкіл, лікарень).

Рішення полягає у *юридичному відокремленні ризиків* без створення окремих юридичних осіб. Для нівелювання цивільно-правових ризиків від господарської діяльності у межах єдиного майнового комплексу ТГ має бути створений Фонд господарських ризиків *територіальної громади*. Він формується за рахунок інвестиційної складової тарифів та страхування ризиків. Законодавчо закріплюється, що відповідальність територіальної громади за *господарськими* зобов'язаннями обмежується виключно активами цього фонду. Це створює "фінансовий екран", що захищає основний (соціальний та управлінський) бюджет територіальної громади від комерційних ризиків, реалізуючи переваги принципу обмеженої відповідальності на операційному рівні, але в рамках єдиної ЄЮОПП-ГС.

Обґрунтування трисекторної моделі класифікації юридичних осіб. Теоретична та практична неспроможність двосекторної моделі зумовлює необхідність розробки цілісної трипартитної системи, що відповідає трьом самостійним секторам права:

1. Юридичні особи приватного права: - *класичні суб'єкти*: господарські товариства, приватні підприємства, їх мета – отримання прибутку, а діяльність ґрунтується на автономії волі; - *публічно-приватні юридичні особи*: деякі державні та комунальні підприємства – є ринковими гравцями, але засновані на публічній власності та часто виконують соціальні функції. Їх гібридний статус потребує окремого регулювання (Вінник, 2010; Спасибо-Фатєєва, 2011).

2. Єдині юридичні особи публічного права – господарюючі суб'єкти (ЄЮОПП-ГС): - виключно держава і територіальна громада (Моргун, 2021), діяльність яких спрямована на створення суспільних благ та стратегічне управління. Органи влади є їхніми структурними підрозділами; - до цих структурних підрозділів на місцевому рівні, поряд

із представницькими (радами) і виконавчими органами (виконкомми), належать і органи самоорганізації населення (ОСН). Згідно з цією доктриною, ОСН розглядаються не як інститути громадянського суспільства (третій сектор), а як первинний рівень у системі місцевого самоврядування, що є формою безпосередньої реалізації влади територіальної громади (ст. 5 Конституції). Воля членів територіальної громади проявляється як у формуванні представницьких органів, так і у рішенні про створення ОСН. Таким чином, положення ст. 140 Конституції про "дозвіл" рад на створення ОСН та "наділення" їх компетенцією слід трактувати не як делегування повноважень зовнішньому суб'єкту, а як внутрішній, ієрархічний розподіл завдань та ресурсів всередині єдиної ЄЮОПП-ГС – від представницького органу (ради) до первинного підрозділу (ОСН), що є проявом адміністративної деконцентрації влади та реалізацією принципу субсидіарності – вирішення управлінських завдань на рівні, який є найбільш наближеним до громадянина та де це є найбільш ефективним (Про органи самоорганізації, Закон України № 2625-III, 2001).

3. Юридичні особи громадського права (соціального права): - громадські об'єднання (Про громадські об'єднання, Закон України № 4572-VI, 2012), політичні партії (Про політичні партії в Україні, Закон України № 2365-III, 2001), професійні спілки (Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності, Закон України, № 1045-XIV, 1999), благодійні організації. Вони створюються "знизу" за ініціативою громадян (Нестерович, 2010) для реалізації та захисту колективних некомерційних інтересів, є основою громадянського суспільства і потребують власного кодифікованого акту.

Такий поділ дозволяє визначити належний правовий статус для кожної групи суб'єктів, враховуючи їхні цілі, джерела фінансування та механізми діяльності.

Економічні наслідки та євроінтеграційний контекст. Запропонована модель має значні позитивні економічні наслідки та повністю відповідає логіці європейського права. Тут, на наше переконання, ключовими є наступні аспекти:

- Конкурентне право та державна допомога. Чітке розмежування публічних функцій та ринкової діяльності дозволяє уникнути порушень правил ЄС щодо державної допомоги (*State aid*) (Договір про функціонування ЄС, Європейське право: право Європейського союзу, 2015; Craig & de Búrca, 2021).

- Діяльність ЄЮОПП-ГС у сфері життєзабезпечення (вода, енергія) кваліфікується як послуги загального економічного інтересу (SIEG). Знаковою вбачається справа *Altmark* (C-280/00, рішення Суду ЄС від 24.07.2003). Суд встановив, що компенсація, яку держава надає підприємству за виконання таких послуг (включно з наданням їх за собівартістю та інвестиційною складовою, як пропонується в нашій моделі), не є державною допомогою, якщо виконуються чотири чіткі умови: 1) підприємство має чітке доручення від держави; 2) параметри компенсації визначені заздалегідь; 3) компенсація не перевищує фактичні витрати та розумний прибуток; 4) якщо немає конкурсу, її розмір відповідає витратам ефективного підприємства (Посібник для суддів державна допомога суб'єктам господарювання, 2021). Рішення *Altmark* стало основою сучасної політики ЄС щодо поєднання принципів суспільного інтересу та вільної конкуренції. Ця концепція ґрунтується на міцній правовій базі ЄС, зокрема на Статті 14 та Статті 106(2) Договору про функціонування ЄС (Договір про функціонування ЄС), а також на Протоколі №26 про послуги загального інтересу та Рішенні Єврокомісії 2012/21/ЄС, що встановлює правила державної допомоги для SIEG. У контексті України аналогічні підходи, що враховують положення *Altmark*, вже закріплено у Законі України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання", Угоді про асоціацію з ЄС та низці секторальних актів у сферах енергетики, транспорту та комунальних послуг. Таким чином, SIEG є легітимною, визаною ЄС основою для втручання держави в ринок з метою забезпечення

життєво необхідних послуг.

- трансформація комунальних підприємств шляхом їх об'єднання з територіальних громад в єдину цілісну структуру на правах спеціалізованих підрозділів відповідає європейському принципу "In-House". Це дозволяє громаді здійснювати діяльність через свої внутрішні органи без проведення публічних закупівель, що є економічно ефективним, оскільки, згідно з теорією трансакційних витрат, усуває витрати на укладання контрактів, моніторинг та усуває проблему "принципала-агента".

- Підвищення інвестиційної привабливості. Трисекторна модель створює прозору та передбачувану "мапу" правового ландшафту. Інвестор чітко розумітиме, з ким він взаємодіє: з приватним бізнесом, публічно-приватним партнером чи безпосередньо з органом влади як частиною єдиної ЄЮОПП-ГС. Це знижує ризики, усуває корупційні чинники, пов'язані з непрозорим управлінням майном "окремих" комунальних юридичних осіб, та створює стабільне середовище для довгострокових капіталовкладень.

Перспективи законодавчого врегулювання: дорожня карта реформи. Реалізація трисекторної моделі вимагає системної та поетапної реформи законодавства:

1. Конституційний рівень – закріплення ідеї трисекторного поділу та статусу держави і ТГ як єдиних ЄЮОПП-ГС на рівні Конституції України (Конституція України, 1996) для надання реформи фундаментального характеру.

2. Кодифікаційний рівень – передбачає розробку і прийняття Публічного кодексу України з метою закріплення загальних засад статусу держави як ЄЮОПП-ГС, правового режиму її органів, порядку прямого господарювання та управління державною власністю. Також важливим є прийняття Муніципального кодексу задля деталізації статусу територіальних громад як ЄЮОПП-ГС, правового режиму їх органів, порядку прямого господарювання та управління комунальною власністю. Ці кодифіковані акти мають систематизувати норми про статус та діяльність суб'єктів публічного права. Зокрема, Муніципальний кодекс має стати "операційною системою" для територіальних громад як єдиної ЄЮОПП-ГС. Йдеться про наступні ключові завдання: утвердження остаточного статусу територіальних громад як єдиної ЄЮОПП-ГС та визначення *членства* в ній; упорядкування внутрішньої структури територіальних громад ЄЮОПП-ГС, закріплюючи ОМС та ОСН як її невід'ємні структури з чіткою ієрархією; регламентацію прямого господарювання (модель "In-House") та надання послуг загального економічного інтересу (SIEG) безпосередньо департаментами громади; імплементацію інноваційних фінансових інструментів, таких як Фонд господарських ризиків (ФГР) територіальних громад для обмеження відповідальності за комерційними ризиками.

3. Встановлення нових моделей управління, таких як багаторівнева система управління (ОСН – рада – місцевий голова) та інвестиційних моделей (наприклад, "Plug-and-Play" для інвесторів, що передбачає забезпечення інвестора готовим майданчиком з підведеними комунікаціями та дозвільною документацією).

Ключовим елементом має стати чітке доктринальне визначення суб'єкта «**єдина юридична особа публічного права – господарюючий суб'єкт**» (ЄЮОПП-ГС) – суб'єкта публічного права (державна, територіальна громада), **статус якого доктринально визначається двома невід'ємними ознаками: по-перше, він є єдиним, тобто унікальним, первинним і неподільним у межах своєї юрисдикції; по-друге, це публічний господарюючий суб'єкт**, який об'єднує владні, управлінські й господарські функції, спрямовані на задоволення публічного інтересу (зокрема, надання послуг загального економічного інтересу). Цей суб'єкт легітимізований волею народу, що є єдиним джерелом влади в Україні, заснований на публічній власності та публічних

фінансах, що становлять його матеріальну і фінансову основи, реалізує свої функції *виключно* через систему власних невід'ємних структур (органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення) та несе повну відповідальність за результати їхньої діяльності».

Це зумовлює розробку і прийняття **Кодексу громадянського суспільства (про некомерційні організації)**, що системно врегулював би статус усіх суб'єктів третього сектору. Також закономірним є внесення системних змін до Цивільного кодексу України для відображення у ньому нової трисекторної класифікації суб'єктів права (приватних, публічних (ЄЮОПП-ГС), публічно-приватних, громадських), уточнення їх загального правового статусу.

Зрештою, **інституційний рівень зумовлює** проведення масштабної реорганізації системи органів влади, ліквідацію статусу юридичних осіб для більшості з них і перетворення на структурні підрозділи відповідних ЄЮОПП-ГС. Така реформа, хоч і є складною і наштотхуватиметься на опір, є необхідною умовою для розбудови сучасної європейської правової системи.

Проблеми в судовій практиці України. Теоретичні недоліки чинного законодавства є джерелом постійних проблем у судовій практиці. Велика Палата Верховного Суду регулярно вирішує юрисдикційні конфлікти (Кравчук, 2013), по суті, займаючись правотворчістю замість застосування чіткої норми. Спори щодо належного відповідача у справах про відшкодування шкоди, завданої органами влади, перетворюються на багаторічні процесуальні баталії, що є прямою перешкодою доступу до правосуддя. Ця судова "казуїстика" є найкращим емпіричним доказом того, що існуюча модель є неефективною. Запропонована концепція єдиної ЄЮОПП-ГС вирішуватиме ці проблеми системно, чітко визначаючи, що кінцевим відповідачем за дії своїх структурних підрозділів завжди є держава або територіальна громада.

Нові виклики: юридична особа в епоху діджиталізації. Правова доктрина, на наше переконання, повинна бути динамічною. Феномени глобальних технологічних корпорацій, що виконують квазіпублічні функції, та децентралізованих автономних організацій (DAO) на основі блокчейну вже сьогодні кидають виклик традиційним правовим уявленням. Вони не цілком вписуються навіть у запропоновану трисекторну модель. Це свідчить про те, що еволюція соціальних форм життєдіяльності не зупиняється. Запропонована модель є нагальною потребою для вирішення поточних проблем, але водночас вона створює міцну методичну основу для осмислення та майбутнього правового регулювання способів вирішення нових викликів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що подальше ігнорування дуалізму публічного і приватного права, спроби регулювати діяльність органів публічної влади за допомогою класичної цивілістичної конструкції юридичної особи є не лише теоретично хибним, а й практично шкідливим шляхом, що консервує неефективність управління та корупційні ризики.

Запропонована трисекторна модель класифікації юридичних осіб (приватного, публічного та громадського права) є необхідною відповіддю на виклики сучасності, забезпечуючи:

1. Доктринальну обґрунтованість і правову визначеність. Визнання держави та територіальної громади єдиними юридичними особами публічного права – господарюючими суб'єктами (ЄЮОПП-ГС) усуває штучну множинність суб'єктів, проблему «розпорошеної відповідальності» і сприятиме вирішенню численних юрисдикційних спорів. Органи влади, включаючи ОСН, трансформуються з фіктивних юридичних осіб у реальні структури єдиного організму, що відповідає їх справжній правовій природі.

2. Економічну ефективність та інвестиційну привабливість. Модель створює прозорі правила, де публічний сектор діє на засадах прямого господарювання (модель "In-House") і надання послуг загального економічного інтересу (SIEG) відповідно до стандартів ЄС. Впровадження механізмів на кшталт Фонду господарських ризиків (ФГР) дозволяє поєднати соціальну спрямованість тарифів з фінансовою безпекою бюджету розвитку.

3. Розвиток громадянського суспільства. Виокремлення самостійної підсистеми громадського права звільняє неурядові організації від нав'язаної бізнес-логіки "непідприємницьких товариств", надаючи їм адекватний правовий інструментарій для реалізації їх соціальної місії.

Реалізація цієї концепції вимагає не точкових змін, а системної кодифікації через прийняття Муніципального кодексу, а також Кодексу громадянського суспільства. Це складний, але безальтернативний шлях для трансформації України з пострадянської адміністративної системи у сучасну європейську правову державу, де право служить інструментом розвитку, а не гальмом прогресу.

Бібліографічний список

- Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : У 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. 5-те вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2013.
- Кузнецова Н. С. Проблеми становлення та розвитку цивільного права в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1(52). С. 17–28.
- Авер'янов В.Б. та ін. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Київ : Юрид. думка, 2014. Т. 1 : Загальна частина. 594 с.
- Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
- Шемшученко Ю. С., Мурашин Г. О. Юридична особа публічного права: до постановки проблеми. *Право України*. 2004. № 1. С. 27–31.
- Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. 528 с.
- Вінник О. М. Публічно-приватне партнерство: проблеми правового регулювання в Україні. *Право України*. 2010. № 4. С. 94–101.
- Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інститутів громадянського суспільства в Україні : монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. 576 с.
- Камінська Н.В., Демиденко В.О. Україна – рушійна сила утвердження свободи, демократії, безпеки, прав людини та верховенства права як першооснови нового світового та європейського правопорядку. *Право України*. 2025. №3. С. 25-42. DOI: 10.33498/юуи-2025-03-025
- Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : Ін Юре, 2015 Кн. перша : Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. К. : Ін Юре, 2015. 312 с.; Кн. друга: Матеріальне право Європейського союзу / Муравйов В.І., Смирнова К.В., Влялько І.В. К. : Ін Юре, 2015. 456 с.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [онлайн].
Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>>
- David R., Jauffret-Spinozi C. Les grands systèmes de droit contemporains. Dalloz, 2010.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. Dziennik Ustaw. 2020. Item 2261.
- Моргун В. В. Територіальна громада як юридична особа публічного права: розвиток доктрини й законодавства в Україні та за кордоном. *Науковий вісник Національної*

- академії внутрішніх справ*. 2021. № 4. С. 75–84.
- Моргун В. В. Конституційно-правове забезпечення матеріальної та фінансової основ місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних державах : монографія. Київ : КНТ, 2022. 220 с.
- Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [онлайн]. Доступно: <<https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA96-%D0%B2%D1%80>>
- Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [онлайн]. Доступно: <<https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>>
- Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>>
- Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>>
- Спасибо-Фатеева І. В. Юридичні особи публічного та приватного права: деякі питання взаємодії. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 115. С. 60–69.
- Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>>
- Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>>
- Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>>
- Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. №1045-XIV [онлайн]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>>
- Договір про функціонування Європейського Союзу : Консолідована версія від 26.10.2012. [онлайн]. Доступно: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>>
- Craig P., de Búrca G. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press, 2021.
- Посібник для суддів державна допомога суб'єктам господарювання (2021) [онлайн]. Доступно: <https://nsj.gov.ua/files/1643191649Handbook%20on%20State%20Aid_Final.pdf>
- Кравчук В. М. Теорія і практика адміністративного позову : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2013. 512 с.

References

- Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy, 2013.: U 2 t. [Scientific and practical commentary of the Civil Code of Ukraine: In 2 vol.] / Dzera O. V., Kuznietsova N. S., Luts V. V. (eds). Kyiv: Yurinkom Inter (in Ukrainian).
- Kuznietsova N. S., 2008. Problemy stanovlennia ta rozvytku tsyvilnoho prava v Ukraini [Problems of formation and development of civil law in Ukraine]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. No. 1(52), p. 17–28 (in Ukrainian).
- Averianov V. B. (ed.), 2014. *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruchnyk: u 2 t.* [Administrative Law of Ukraine. Academic course: textbook: in 2 vol.]. Kyiv: Yuryd. dumka, vol. 1: Zahalna chastyna, 594 p. (in Ukrainian).
- Kolpakov V. K., 2003. *Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk* [Administrative law of Ukraine: textbook]. Kyiv: Yurinkom Inter, 544 p. (in Ukrainian).
- Shemshuchenko Yu. S., Murashyn H. O., 2004. Yurydychna osoba publicnoho prava: do postanovky problemy [Legal entity of public law: to the problem statement]. *Pravo*

- Ukrainy*. No. 1, p. 27–31 (in Ukrainian).
- Batanov O. V., 2010. Munitsypalna vlada v Ukraini: konstytutsiino-pravovi problemy teorii ta praktyky: monohrafiia [Municipal power in Ukraine: constitutional and legal problems of theory and practice: monograph]. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 528 p. (in Ukrainian).
- Vynnyk O.M., 2010. Publichno-pryvatne partnerstvo: problemy pravovoho rehuliuвання v Ukraini [Public-private partnership: problems of legal regulation in Ukraine]. *Pravo Ukrainy*. 4, p. 94–101 (in Ukrainian).
- Nesterovych V. F., 2010. Konstytutsiino-pravovi zasady instytutiv hromadianskoho suspilstva v Ukraini: monohrafiia [Constitutional and legal principles of civil society institutions in Ukraine: monograph]. Luhansk: RVV LDUVS im. E.O. Didorenka, 576 p. (in Ukrainian).
- Kaminska N.V., Demydenko V.O. 2025. Ukraina – rushiina syła utverdzhenia svobody, demokratii, bezpeky, prav liudyny ta verkhovenstva prava yak pershoosnovy novoho svitovoho ta yevropeiskoho pravoporiadku. *Pravo Ukrainy*, 3, S. 25-42. DOI: 10.33498/louu-2025-03-025 (in Ukrainian).
- Yevropeiske pravo: pravo Yevropeiskoho soiuzu, 2015: pidruchnyk : u trokh kn. / za zah. red. V. I. Muraviova. K. : In Yure, 2015 Kn. persha : Instytutsiine pravo Yevropeiskoho soiuzu / V. I. Muraviov, O. M. Shpakovych, O. M. Lysenko, O. V. Sviatun. K. : In Yure, 2015. 312 s.; Kn. druha: Materialne pravo Yevropeiskoho soiuzu / Muraviov V.I., Smyrnova K.V., Vlialko I.V. K. : In Yure, 2015. 456 s. (in Ukrainian).
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 16.01.2003 No. 435-IV]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>(in Ukrainian).
- David R., Jauffret-Spinosi C., 2010. *Les grands systèmes de droit contemporains*. Dalloz (in French).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach [Act of 7 April 1989 Law on Associations]. *Dziennik Ustaw*. Item 2261 (in Polish).
- Morgun V. V., 2021. Terytorialna hromada yak yurydychna osoba publichnoho prava: rozvytok doktryny i zakonodavstva v Ukraini ta za kordonom [Territorial community as a legal entity of public law: development of doctrine and legislation in Ukraine and abroad]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. No. 4, p. 75-84 (in Ukrainian).
- Morgun V. V., 2022. Konstytutsiino-pravove zabezpechennia materialnoi ta finansovoi osnov mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini ta zarubizhnykh derzhavakh: monohrafiia [Constitutional and legal provision of material and financial bases of local self-government in Ukraine and foreign countries: monograph]. Kyiv: KNT, 220 p. (in Ukrainian).
- Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-VR]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).
- Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR [On Local Self-Government in Ukraine: Law of Ukraine dated 21.05.1997 № 280/97-VR]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-BP> (in Ukrainian).
- Pro Natsionalnu politsiiu: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. № 580-VIII [On National Police: Law of Ukraine dated 02.07.2015 No. 580-VIII]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (in Ukrainian).

- Pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady: Zakon Ukrainy vid 17.03.2011 r. № 3166-VI [On Central Executive Bodies: Law of Ukraine dated 17.03.2011 No. 3166-VI]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17> (in Ukrainian).
- Spasybo-Fatieieva I. V., 2011. Yurydychni osoby publichnoho ta pryvatnoho prava: deaki pytannia vzaiemodii [Legal entities of public and private law: some issues of interaction]. *Problemy zakonnosti*. Iss. 115, p. 60–69 (in Ukrainian).
- Pro orhany samoorganizatsii naseleння: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 r. № 2625-III [On Bodies of Self-Organization of Population: Law of Ukraine dated 11.07.2001 № 2625-III]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14> (in Ukrainian).
- Pro hromadski obiednannia: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r. № 4572-VI [On Public Associations: Law of Ukraine dated 22.03.2012 № 4572-VI]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (in Ukrainian).
- Pro politychni partii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2365-III [On Political Parties in Ukraine: Law of Ukraine dated 05.04.2001 No. 2365-III]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (in Ukrainian).
- Pro profesiini spilky, yikh prava ta harantii diialnosti: Zakon Ukrainy vid 15.09.1999 r. № 1045-XIV [On Trade Unions, Their Rights and Guarantees of Activity: Law of Ukraine dated 15.09.1999 No. 1045-XIV]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14> (in Ukrainian).
- Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, 2012. *Official Journal of the European Union*, 326 (in English).
- Craig P., de Búrca G., 2021. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press (in English).
- Posibnyk dlia suddiv derzhavna dopomoha subiektam hospodariuvannia (2021) [online]. Dostupno: https://nsj.gov.ua/files/1643191649Handbook%20on%20State%20Aid_Final.pdf (in Ukrainian).
- Kravchuk V. M., 2013. *Teoriia i praktyka administratyvnoho pozovu: monohrafiia* [Theory and practice of administrative claim: monograph]. Lviv: SPOLOM, 512 p. (in Ukrainian).

Morgun Viacheslav

THREE DIMENSIONS OF LAW: JUSTIFICATION FOR A THREE-SECTOR MODEL OF LEGAL ENTITIES

The purpose of this article is to carry out a comprehensive analysis of the institution of a legal entity, to go beyond the outdated binary opposition and to substantiate a new, three-sector model of law. Actually, this involves substantiating qualitatively new scientific approaches and methods for studying the issues of both legal entities themselves and the problems of organizing and functioning of government, including the system of local self-government, territorial communities, etc.

The author's concept of the proposed model is based on several key provisions, namely: 1) the state and the territorial community are recognized as the only subjects of public law that comply with the doctrine "A single legal entity of public law is an economic entity" (EUOPP-GS); 2) their bodies (ministries, councils, executive committees, bodies of self-organization of the population) are not separate legal entities, but only integral structural units of a single

EUOPP-GS; 3) entities based on public ownership operating in the market are separated into an independent category of public-private legal entities; 4) civil society institutions (public organizations, parties, trade unions) form a separate third sector of public (social) law.

The article provides a comprehensive analysis of the legal entity institution, proving the methodological failure of the traditional "private/public law" dichotomy to adequately regulate modern social relations. It is revealed that the attempt to apply the classical civil law structure to public authorities and civil society institutions creates systemic legal conflicts, distorts economic competition, and generates corruption risks. Instead, the article substantiates an innovative three-sector classification model that distinguishes between private, public, and civic (social) law legal entities. A key element of the model is the recognition of the state and the territorial community as the sole entities corresponding to the "Sole Public Law Legal Entity – Economic Entity" doctrine (PLLE-EE), with their bodies (including bodies of population self-organization) being merely structural subdivisions. The proposed approach not only eliminates legal uncertainty but also creates a foundation for improving the efficiency of public administration, ensuring fair competition in line with EU standards, and strengthening civil society.

The implementation of the proposed concept requires not point changes, but systemic codification through the adoption of the Municipal Code, as well as the Civil Society Code. This is a difficult but inevitable path for the transformation of Ukraine from a post-Soviet administrative system into a modern European legal state, where law serves as a tool for development, not a brake on progress.

Keywords: *legal entity, Sole Public Law Legal Entity – Economic Entity (PLLE-EE), three-sector model of law, Municipal Code, civic law, Services of General Economic Interest (SIEG), In-House principle, Economic Risks Fund (FGR), bodies of population self-organization (OSN).*

Стаття надійшла до редколегії 01.12.2025.